

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Devarim

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

הכיא

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9976

א איכה

ישבה בדר העיר
דבתי עם היתה
כאלמנה רבתי בגוים
שרתי במדינות
היתה למס: ב בכו

הלכו שבי לפני צר: ו ויצא מכתק מן בית
ציון כל הדרה היו שריה כאגדים לא
מצאו מרעה נילכו בלא כח לפני רוקח:
ז זכרה ירושלם ימי עניה ומרוניה כל
מחמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה
ביד צר ואין עוזר לה ראוה צרים שחקו
על משבתה: ח חטא חטאה ירושלם
על כן לעדה היתה כל מבגדיה הזילות
קי ראו ערותה נס היא נאנחה ותשב
אחור: ט טמאתה בשוליה לא זכרה
אחריתה ותרד פלאים אין מנחם לה ראה
יהוה את עני כי הגדיל אויב: י ידו פרש
צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו
מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך:
כל

תבכה בלילה ודמעתה על להיה אין לה
מנחם מבגדיה כר רעה בגדו בה היו
לה לאיבים: ג גלתה יהודה מעני ומרב
עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח
כל רדפיה השיגה בין המצרים: ד דרבי
ציון אבלות מבלי באי מועד כל שעריה
שוממין בהניה נאנחים בתולותיה נוגות
והיא מרקה: ה היו צריה לראש אויביה
שלו כי יהוה הונה על רב פשיעה עולותיה

הלכו רשי

(א) איכה ישבה בדר - ירמיה כתב ספר קצות היא הנבילה אשר שרף יהויקים על האש אשר על האש והיו בה שלש אלף ביתות
איכה ישבה איכה יעזב איכה יועם טוב הוסיף עליו אני הנבחר שהוא שלש אלף ביתות שגא' (ירמיה לו) ועוד נוסף עליהם
דברים רבים כהנה שלש כנגד שלש: בדר - גלמוד מיושביה - רבתי עם - יד יתירה כמו רכות עם שהיתה עמה רכיש מדרסי הגדה
הרכה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו: היתה כאלמנה - ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור
אלה: (ב) כבו הבכה - שתי ככיות על שתי מורכבין: בלילה - שהוקדש כשרף כלילה דאמר מר לעת ערב היותו כואת
החור - ד"א כלילה לילה של ככיות מרגלים בתשעה באב גרמה להם - ד"א כלילה שכל הכוכב כלילה השומע קולו כוכב עמו: ודמעתה על
לחיה - מתוך שהיא כוכב תמיד: כל רעיה - אוהביה: (ג) גלתה יהודה - מארצה: מעוני - מחמת עוני: ומרוב
עבודה - שהכבדו עליה כשדים: היא ישבה בגוים - במקום שגלתה וישבה שם לא מלאה נוחם: בין המצרים - שישבנה ונכחו
ונכחו ואין מקום לנום: המצרים - גבוליהם של שדה זכרם ומדרש הגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) באי מועד -
עולי רגלים: גוגות - לשון יגון ואין שורש כתיבה אלא כג' ויל לכדה: (ה) שריו - יושפים בשלום: הגוה - הדאיפה והוא לשון
עון: (ו) כאילים לא מצאו מרעה - כאילים אשר לא מצאו מרעה שאין להם כל לכרוח שהולש כחם כרעב: לפני רוקח - כל
רוקח שבמקרא חסר וזה מלא שרדפו רדיפה שלמה על קי יסד הפייט מלא רודפתי וחסרה שנת גאולי שנת גאלי כההסר כתיב:
(ז) זכרה ירושלם - בגלותה: ימי עניה - ימי חורבנה שהיא לדי עוני: וברודיה - הוא לשון צער כמו (שופטים
יא) וירדתי על ההרים (ההלים נח) ארד כשתי ומהימה: כל מחמדיה - וזכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם: שחקו ער
משבתיה - שמחו על שבתת מנוסה תנה מדתה ושבתה - ומ"א דורמו בלשון אחר שהיו שוכתין בגולה כשכחות וימים טובים ושומטים
בשביעות זהו האומות מושחקים עליהם ואומרים שוטים בארצם לא שמתם ועכשיו בגולה תשמו בארצכם לא שמתם ועכשיו בגולה
תשמרו - (ח) לגידה - בגולה לשון נענך אישמו"כר בלע"ז: ערותה - קלוסה: נאנחה - לשון נפעלה ששפי"ר בלע"ז
שמוע כי נאנחה אני הוא שם דבר שיספורי"ר: (ט) טומאתה בשוליה - לשון נכאף הוא דם נדותה כיכר בשולי בגדיה כלומר
מטא הגלויין הרכה עשאתן בגלוי: לא זכרה אחריתה - כשהיו חושקים לא נתנו לה מה תהיה אחריתם לפיכך ותרד פלאים ירדת
כפלת פלאים הרכה שהכל פלאים שערעלה עליה שלא חרע לכל עקר: (י) ידו פרש צר - עמון ומונח: על כר מחמדיה
ספרי תודות שאמר בהם (ההלים טז)

הקמעים

יא כרעמה נאנחיה מבקשים לחם נתנו
 מחמדיהם יהיו באכל להשיב גפשי ראה
 יהודי והביטה כי הייתי זולתה : יב לוא
 אליכם כרעברי דרך הביטוי וראו אסדיש
 מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הונה
 יהוה ביום חרון אפו : יג מקדום שלח
 אש בעצמתי וירדגה פרבש רשת רגלי
 השיבני אחור נתנני שוממה בל היום דנה :
 יד נשקד על פשעי בידו ישקרנו עלו
 על צנארי הקשיל כתי נתנני אדני בידו
 לא אוכל קום : טו סלה בלאמיני
 אדני בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי
 נת דרך אדני לבתולת בת יהודה :
 טז על אלה אני בוכה עיני עיני

ידה פים בירחק ממני מנחם משיב גפשי
 היו בני שוממים כי גבר אויב : יז פרשה
 ציון בידה אין מנחם לה צוה יהוה ליעקב
 סביבו צריו היתה ירושלם לנדה בנייהם :
 יח צדיק הוא יהוה כי פיהו מריתי
 שמענו נא קל - עמים וראו מכאבי
 בתולתי ובחורי הלכו בשבי : יט קראתו
 למאהבי הפה רמוני קהני וקני בעיר גגעו
 כי בקשו אכל למו וישבו את נפשם :
 כ ראה יהוה כי צר לי מצי חמרמו
 נהפך לבי בקרבי כי מרו מריתי מחוץ
 שבלה חרב בבית כפנות : כא שמעו בני
 נאנחה אני אין מנחם לי בלאמיני שמעו
 רצתי לששו בני אתה עשית הבאת יוסף

קראת

רשי

הנחמדים וזה הכל כפי לבו כמפ וזהו נפשו על ספרי תורות כדי לזרופם לפי שכתוב פה (רברים מג) לא יכל עמונו ונחור :
 אשר צוית לא יבאו בקהל לך : אלו עמונו ונחור : (יב) לוא אליכם - לא תבא נורה הולת עוד לכל עוכרי עלדת אמרו הכנים
 נכחן נקובלגת חן התורה דלו מה עשה לי הביטוי וראונו : אשר עולל - אשר נעשלי : אשר הונה ה - אותי ביום קדון אפוגם :
 לשון יג : (יג) וירדגה - וירד אותה ויטבר אותה ע"י ריבוי ויסורין לכך הגוף רגוסה למותרו בלשון ימדיית כמו יעשה יכרסמה
 ירעה שהעם לשון נקבה כמו דלת אומר (והוקאל לו) העצמות היבשות סבר כל אחת ואחת - ד"א וירדנה כמו (שופטים יד) וירצון
 אל כפיו הריק את העומ גורר ורודה המות עתו : (יד) נשקד עול פשעי ביר - חיל לתיבה וודמיון במקרא וכלשון ארמי של
 משיקת ח קורין לדרכן מסקדח למלמד הבקר ולומר אזי נשקד סווינט רינע בלע"ז נקודים מנומרים ומסומנים היו פשעי בידו של הקב"ה לזכרון
 לא נשכת מנינים ותשלומיהם : ישקרנו - נעשו קליעות קליעות ועלו על נחרי לשון חסנה אין חסרין את העמות : (טו) סלה - רמק
 ורפת לשון (ישעיה סב) סולו סולו המסולה - קרא עלי מועד - יעדת גייסות לכא עלי ורבותינו דרשו מה שדרשות אהו דהוא שאל
 חלווי מלאה של טה סנייה ללאתם מונמרים לכך חירע חורתן של חרגלים ליל תשעה באב שעליה הוקבעה בכייתן לדורות - נת דרך : לשון
 הריגה כמו (ישעיה סב) מרה דרכתי לכדי בדרך ענבים להוציא יינם כן רמס הנשים להוציא דמם : (טז) עיני עיני - כלומר
 עמיד עיני יודעה מים ככל הלשון מלמד שאין הסוגות : (יז) פרשה ציון בידיה - כמו (ישעיה כה) ומירשדיו בקרבו כלדם
 המולך ידיו מוליכם ומכיהם ומשעבר בהם - ד"א פרשה ציון לשון שביבה כמו (איכה ד) ומרש חין להם לאכל לנחמו עלות כן חכרו
 חנחם וכלשון משנה פירושן קיימת ומשמעו כלדם המזער שמוכ את ידיו ומסכרם תוספת מלתי : צוה ח ליעקב סביבו צריו - זה
 על יעקב שהיו צרו סביבו חף כשגלו לכל וללאמר גלה סמחריב את אויביהם עמונו ונחור וסביבם חללים והם מקתרים חותם כמ"ש
 כוססת קמשין הונחיא חכא ככל כולה דעמונא : לעבת - לריחוק לבו : (יט) קראתו לביאהבי - ללותם שוראים עלתם
 בלוהים : המה רמוגי - כגון בני ישמעאל שהיו ונחלים לקראת הגולים כשהיו בסבאים מולכים חותם דרך עליהם ומרשים את עצמם
 כלילו מרחמים עליהם והיו אומרים להם וימי מלחמה ונודות נפוחים כסבורים שבולין ואלולים ונחלים ורולים לשתות וכסחיתר כבוד
 כמינו היתה הרוח נכנסת כוועיו והוא שאלו שאלמר הכתוב (ישעיה כא) כינה ברכת לינו וגו' (שם) לקראת נחא התיו מים יוסב
 חרץ תיוח בלחמו קדמו נולד - וישבו את נפשם - כדי שישבו את נפשם : (כ) חמרמו - כוונתו שאלשון משנה ככלה לאור
 ונחמרו בני מעיה : בבית כמות - בתוך הבית היתה חיתת שדים ועיקרם ומלתי נות ונחון פה האויב ונשכלת : (כא) כי ארדה
 עשית - אתה גרמת לי שהם שוליים אותי שהדלתי עוואכלס ומנושתיים ונתחתתן כס חס בתחתיתיהם היו מרמשים עלי ועל בני
 בנותיהם

קראת ויהיו כמני : כב חבא כל-רגתם
 לפי-ך ועולל למו כאשר עוללת לי על-כל-
 פשעי בירבות אונתי וגבי דני :
ב א איכה יעיב באפו אדני את-
 בת-ציון השליך משמים
 ארץ תפארת ישראל ולא-זמר הדוים-
 רגליו ביום אפו : ב בלע אדני לא ולא קח
 חמל את כד-נאות-יעקב הרס בעברתו
 מבצרי בת-יהודה העיג לארץ חלל ממלכת
 ושריה : ג נדע בקרי-אף כל קרן ישראל
 השיב אהור ימינו מפני אויב ויבער ביעקב
 כאשר להבה אכלה סביב : ד דרך קשתו
 כאויב נצב ימינו כצד ויהרג כל מחמד-
 גין באהל בת-ציון שפך כאשר חמתו :

צנתיים : הבאת יום קראת - הולא וזכרת עליהם יום המיניד שקראת עלי : ויהיו כמנוני - כרעה : (כב) חבא כל רעתם לפניך -
 יוכרו ויפקדו צנתיים לפניך : ועולל למו - ופגול למו כחו (ירמיה בא) גם כמעללי ויזכרו (משלי כ) וכפרי מעללו :
(א) איכה יעיב - יתפיל כד"ל (מלכים א' ח) והשמים התקדרו בעיני : מישמים ארץ - לאחר שהנביאים על לשמים
 השליכם לארץ בכת אחת ולא מעט מעט מחיגרה המוחל לברא עמיקתח : האדם רגליו - שרפרף מרגלותיו וזכ"ה :
 (ב) נאות יעקב - בתי יעקב לשון זכ : הגיע לארץ - השפילם לארץ : חלל ממלכה ושריה - אלוישראל שהיו קרויים
 (שבות יט) ממלכת פנים : ושריה - עורר אנשים אלוישראל של עמלה שהחליטם הממונה על האור מינה על המים והחליק כל
 הממונים למי שהיו כרשיני ישראל בגל-ם המזרע וכוחים הם מצינו את שרי מינה להחליט מחם וממים ומחרכו וכמו כשהיו מסבוכת
 שר האל בזמנו והוא משיב אין עומלה ובידיו כולם : (ג) השיב אהור ימינו - השיב עכמו כחשיב אהור ימינו מלהלם טעם כמי :
 (ד) הדרך קשתו - לפי שכן דרך קשת שהם חזקים לאדם רגלו עליהם כשהוא כופתם לכך נכתב בלשון דריכה : שפך כאשר חבתו - כך
 חבור המלה שכן חמתו שהיא כאש כי לא חליטו שביכה של אם אלא חלל חמה כדכתיב (תהלים עט) שפך חמתך על הגוים : וירב כבה
 יהודח - הרבה ככנסת יהודה : האניה ואניה - צמר וזללה : וירב : נקוד ו"ד קמץ קטן שהוא לשון הרעה את אחרים וירב קמץ וירב
 נולד נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את עצמו וכן כלתיכה שפעל שלה כה"ל כגון ככה וכה ככה כן דרכה לשמש כשהיא נחמסר נזמנה ה"ל כשהוא
 מדבר על עצמו נקוד חירק כגון (שמוה ז) ויפן פריעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ (ס"א קטן) כגון (שופטים טו) ויפן וכחל וזב
 (מלכים ב כה) ויגליהודה ועל ארמתי (שם יח) ויגל חלק ככל את ישראל אגורה : (ו) ויחמסם - לשון כריתתו (אויב טו)
 יחמסם כגפן כיסרו (ירמיה יג) נחאטו יעקביך : כגן - כמו שגזוין וירקות הגנה : שוכו - מעונותם כתיב שטיק חמתו על בניו בחורבן
 ביתו כן נדרש במדרש קינות : שחה כויערר - בית קשי הקדשים שם היה כויעד לכנוי שלאמר (שמות כה) וכויעדתיך שם : כלך
 וכהן - נקיהו החלק ושריהו כהן גדול : (ז) נאר - כיטל וכן (תהלים פט) נארית ברית עכנך : כיום כויערר - שהיו
 שחמים ומשוררים כותבו בקול רם כן נתנו האויבים כח-כנו קול שחמה : (ח) חשבה להשחית - זה ימים רבים שעלתה על דעתו
 כך שלאמר (ירמיה לב) כי על אפי ועל חתי היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פני : נטה קו - שלממש ליפרע על עוונתי : כבלע -
 מהשחית : חיל והומה - שורחוכר שורח חומה נמוכה שכנגד חומה גבוהה : (ט) טבעו בארץ שעריה - אדרש אנדה לכי-חיתו
 כבוד לארון זכאמר (תהלים כד) שאו שיערי ראשכם לפיכך לא שלטו בהם כרויה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשידי דוד היו לפיכך לא
 שלטו בהם אויבים : אין תורה - אין כהם עורה הורחם : (י) ישבו לארץ וגו' - כחשנינו ומדרש אנדה נכוד נר הויכסל לחן

רשי"ו

צנתיים : הבאת יום קראת - הולא וזכרת עליהם יום המיניד שקראת עלי : ויהיו כמנוני - כרעה : (כב) חבא כל רעתם לפניך -
 יוכרו ויפקדו צנתיים לפניך : ועולל למו - ופגול למו כחו (ירמיה בא) גם כמעללי ויזכרו (משלי כ) וכפרי מעללו :
(א) איכה יעיב - יתפיל כד"ל (מלכים א' ח) והשמים התקדרו בעיני : מישמים ארץ - לאחר שהנביאים על לשמים
 השליכם לארץ בכת אחת ולא מעט מעט מחיגרה המוחל לברא עמיקתח : האדם רגליו - שרפרף מרגלותיו וזכ"ה :
 (ב) נאות יעקב - בתי יעקב לשון זכ : הגיע לארץ - השפילם לארץ : חלל ממלכה ושריה - אלוישראל שהיו קרויים
 (שבות יט) ממלכת פנים : ושריה - עורר אנשים אלוישראל של עמלה שהחליטם הממונה על האור מינה על המים והחליק כל
 הממונים למי שהיו כרשיני ישראל בגל-ם המזרע וכוחים הם מצינו את שרי מינה להחליט מחם וממים ומחרכו וכמו כשהיו מסבוכת
 שר האל בזמנו והוא משיב אין עומלה ובידיו כולם : (ג) השיב אהור ימינו - השיב עכמו כחשיב אהור ימינו מלהלם טעם כמי :
 (ד) הדרך קשתו - לפי שכן דרך קשת שהם חזקים לאדם רגלו עליהם כשהוא כופתם לכך נכתב בלשון דריכה : שפך כאשר חבתו - כך
 חבור המלה שכן חמתו שהיא כאש כי לא חליטו שביכה של אם אלא חלל חמה כדכתיב (תהלים עט) שפך חמתך על הגוים : וירב כבה
 יהודח - הרבה ככנסת יהודה : האניה ואניה - צמר וזללה : וירב : נקוד ו"ד קמץ קטן שהוא לשון הרעה את אחרים וירב קמץ וירב
 נולד נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את עצמו וכן כלתיכה שפעל שלה כה"ל כגון ככה וכה ככה כן דרכה לשמש כשהיא נחמסר נזמנה ה"ל כשהוא
 מדבר על עצמו נקוד חירק כגון (שמוה ז) ויפן פריעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ (ס"א קטן) כגון (שופטים טו) ויפן וכחל וזב
 (מלכים ב כה) ויגליהודה ועל ארמתי (שם יח) ויגל חלק ככל את ישראל אגורה : (ו) ויחמסם - לשון כריתתו (אויב טו)
 יחמסם כגפן כיסרו (ירמיה יג) נחאטו יעקביך : כגן - כמו שגזוין וירקות הגנה : שוכו - מעונותם כתיב שטיק חמתו על בניו בחורבן
 ביתו כן נדרש במדרש קינות : שחה כויערר - בית קשי הקדשים שם היה כויעד לכנוי שלאמר (שמות כה) וכויעדתיך שם : כלך
 וכהן - נקיהו החלק ושריהו כהן גדול : (ז) נאר - כיטל וכן (תהלים פט) נארית ברית עכנך : כיום כויערר - שהיו
 שחמים ומשוררים כותבו בקול רם כן נתנו האויבים כח-כנו קול שחמה : (ח) חשבה להשחית - זה ימים רבים שעלתה על דעתו
 כך שלאמר (ירמיה לב) כי על אפי ועל חתי היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פני : נטה קו - שלממש ליפרע על עוונתי : כבלע -
 מהשחית : חיל והומה - שורחוכר שורח חומה נמוכה שכנגד חומה גבוהה : (ט) טבעו בארץ שעריה - אדרש אנדה לכי-חיתו
 כבוד לארון זכאמר (תהלים כד) שאו שיערי ראשכם לפיכך לא שלטו בהם כרויה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשידי דוד היו לפיכך לא
 שלטו בהם אויבים : אין תורה - אין כהם עורה הורחם : (י) ישבו לארץ וגו' - כחשנינו ומדרש אנדה נכוד נר הויכסל לחן

שמים ארירי ל'ארץ ראשן בתולה ירושלים :
 יא כלו בדמעות עיני המרמרו משי נשפך
 לארץ בבלי על שבר בתי עמי בעטף עולל
 ויוגן ברחבות קרתי : יב לאמתם יאמרו
 איה לנו גיגן בהתעטפם כחלל ברחבות עיר
 בהשתפך נפשם אלתיק אמתם : יג מה
 אעזרך מה אדמה לך חבת ירושלים מה
 אשנה לך ואנחמך בתולתי בת ציון כי
 גדול כיום שברך מי ורפא לך : יד נביא
 תנו לך שוא ותפל ואלא גלו ער עונך
 להשיב שבות קרי שביתך ונחוו לך משאות
 שוא ומדוחים : טו קפקו עליך נפוס כל
 עבתי לך שרקו ויגעו ראשם ער דבר
 ירושלים הנאת העיר שיאמרו כלילת יפי
 משוש לכל הארץ : טז פצו עליך פיהם
 כל איביך שרקו ויחרקו שן אמרו בלענו
 אך זר היום שקוינהו מצאנו ראינו :

אשר טפחתי ורביתי איבי כלם :

רשי

בשחרר כו לדקיהו ועבר על שבועתו בא ויסע לו כדפנה של חטוביה וסלח כהסיל סנהדרין וכלו לקראתו וראה אותם חסדים של צורה והסיד
 חותם בכתב דראות של זה ואתה להם מדה לי תורתך פרעה ופירסה ותרננים לי כיון שהגיעו למרס נדרים אשר להם הם הוא רונה לחזור יכול
 הוא לחזור אחרו לוליך אל חסס ויתיר לו חסס להם חס כן חתם התרסם לנדקיהו את שבועתו ומה שפוטום והוסיפם לארץ וקשרו מערות ראשם
 זו: כות הסוסים ונררום : (יא) חמרברו : רגרו לירט כלעו דרך בני מעים כשנשליכם חסס לאור הם כוונים ומתפטררים :
 בעטף פשעיו : (יב) מה אעזרך ומה אדמה לך : לומר לך מה תעשה על סכרך הכל חף לחמה פלוגית חירע כמותך :
 מה אשדה לך ואנחמך : כסחללתי על חסס חוקרלו חף כפלוני אלתי כן תנחומים חסס לו : (יד) שוא והפל : דברים
 שאין בהם טעם וכלסון לע"ז חפשיטת חסס : ולא גלו על עונך : להוכיח דרך על סכך : להשיב שכורך : ליסר משוכותיך לסון
 שוכסס (ישעיה נז) וילך שוכס : ומדוחים : הדיחן מעלי : (טז) שרקו : נוכח כפיו סכיל"ר בלעו ודרך חסס לגשות
 כן הדואה דכה חסס סח"כובלה : כלילת ופי : כל הוישי היה טלה : (טז) פצו עליך פיהם : מפני מה הקדים פ"ה לע"ז ומני
 מהיו לחומים כפיהם מה טלה חסס בעיניהם : (יז) בצע אמררו : כלה נזרתו כמו (איוב) יתר ידו ויגלעני : אשר צודה
 מימי קדם : מה סבתוכ סתורס (ויקרא כו) ויפתי ליםה חתכס טבע : (יח) פוגת : העברה טריסלמי"ט כמו (בראשית כה)
 ויסג לכו : בת עיגך : פתח סלשין שקורין פרוני לל : (יט) אשכורות : פתי חלקי הלילה טהלה נחלקה לסלסח חלקיה כמו
 סחורו רבותינו כחכמת כרמות : העשופים : אשפנין טלעו : (כ) עוללו טפחים : ילדים רבים עזרון גללים כספוחי חמותם
 ורכותינו דרסוכיעל דולג כן וספך סכיתה חנו מודרת כספחים : בכל זום לתוהס לבית חוקקס לפי מה שהיה גל ולכסס חכלתי :
 אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא : רוח הקדש טיבתם וכי גלה לכם סהרגתם את זכריה בן יהוידע כמו שכתוב בדבריה ע"ס שהוב חס
 כזכורו להשתחות לילס ועשאוהו ע"ה (ד"ה סכ) ורוק לטס את זכריה בן יהוידע והיה כהן ונכיל והרגוהו בעירס : (כב) הקרא כיום
 מוצר : כמו קראת ולסון הווס סול : בנורי : סכיני הרעס להחפך עלי להסחית : אשר טפחתי ורביתי איבי כלם : היגס חסר
 טפחתי וגדלתי אותם כח חלוק וכלה אותם :

אני

ג א אני הנבר ראה עני בשבט עברתו :
 ב- אותי נתן נזקך חשך ולא-
 אור : ג אך בירושלם יהפך ידו כל-היום :
 ד בקה בשדיו ועורו שכר עצמותי :
 ה קנה עלי ויקח ראש ותלאתה : ו במחשכים
 הושיבני כמתי עולם : ז נדר בעדי ולא
 אצא הכביד נחשתי : ח גם כי אצעק
 ואשוע שתם תפלתי : ט נדר דרכי
 בגות נתיבותי ענה : י לב ארב הוא לדי
 ארתי ימיר ה במסתרים : יא דרכי סורר
 ויפשתני שמי שומם : יב דרך קשתו
 ויצביני כמטרא לחץ : יג הביא בכליותי
 בני אשפתו : יד הייתי שחך לכרעמי

נגינתם כל-היום : טו השביעני במדורים
 הרני לענה : טז ונגרם ברחמי ימי הכפישיני
 באפר : יז והזנה מעלום נפשי ושימי
 מאבה : יח ואמר אבד נצחתי והוסלתי
 כהנה : יט זכר-ענינו ומרותי בענה וראש-
 כ זכור תזכור ותשיח עלי נפשי :
 כא זאת אשיב אל-לפי על-כן אונל :
 כב חסדי יהנה כי לא-תמנו כי לא-כלו
 רחמי : כג הדשים לפקרים רבה אמונתך :
 כד חלקי יהנה אמתה נפשי על-כן אותיל
 לו : כה טוב יהנה לקנו לנפש תדרשנו :
 כו טוב ויחיל ודומם לתשועת יהנה :
 כז טוב לנבר כי-ישא על בנעוריו :

דשי

(א) אני הנבר ראה עני . היה מתאונן ורמיה לומר אי הנבר ראה עני אשר ראה עוני מכל הכסאים שנתנבאו על חורבן הבית
 סביביהם לא נחיר הבית כי חס בניו : בשבט עברתו . של רודת ומכה הוא הקב"ה : (ג) אך בירושלם . חגי לכלי
 וחרין כנגד תבלה כלומר סכנו לארץ חלונות נער וזקן ולא היה להם כרוכות וכלה כשרם כשהם גולים : (ה) ויקח . הקיפני
 ראש והלאה . כחוראש ולענה . ומדרש אגדה ראש זה נכונדלנר לגלות יהויכין . ותלאתה כחוראשן שגמר המכה בימי נהקיהו והלאה .
 (ז) נדר בעדי . עשה חוטה לנגדי להיות כלוא : ולא אצא . הושיב כסביבתי ומתנות וניסות של אורבים : הכביד נחשתי .
 עשה לרגלי כחוסתים ככדים שלא אוכל לילך פיר"ש כלעו : (ח) שתם הפלתי . שתם חלונות הרקיע כפתי : (ט) נתיבותי
 ענה . חס בחתי ללאת איני וזלאת כדרכים הפלולים כדרך ישרה מפני החיובים ולא דרך עקלתון : (י) דוב אורב הוא לי . הקב"ה
 כהפך לילדוב אורב : (יא) דרכי סורר . לשון סורים קונים סורר קוין אותם מפני קונים כדרכי : ויפשתני . לשון פיסוק
 הרגלים שהעובר על הדרכים שאין עושים דרך להרחיב בעדיו ויש דוגמא כלשון גמרא הוי טאן דפשת דיקלא : (יב) ויצביני כמטרא .
 העמידני לנגד חלונות כתי כמטרא אשתי"ל כלעו : (יג) בני אשפרו . חנים שמתגין בתוך אשפה שקורין קויכ"רל :
 (טז) ויגרם . וישכר ודוגמתו (ההלים קי"ט) גרסה נפשי וכן (ויקרא ב) גרסה כרמל : כחציץ . חכים דקים שבתוך העפר
 שהיו לשיץ עיסתן הגולים בתוך הגומות שחפרים בקרקע וכחפן נכנס לתוכה כשחפר הקב"ה ליחזקאל (יחזקאל יב) עשה לך כל גולה
 למתות כל גולה שתוכו חררה קטנה כדי שילמדו הם ויעשו כן כענין שחמר (שם כה) והיה יחזקאל לבס לחופת וזה היו משחקים עליו ולא
 עזובן לסוף נשתכרו טייהם : הכפישיני . כפה אותי באמר ככלי הכפוי על פיו ארנ"טיר כלעו ויש דוגמא כמשנה (יבמות קו) כשון
 הגמל כחדה הכפופה מלד : (יח) ואומר אבד נצחתי . אמרת כלבי כרוכ לריתי אבד עלמתי וסכרי : (ט) זכרודי .
 קונסלתי"נט כלעו : (כ) זכור תזכור . נפשי את עני ומרודי ותשוח עלי כך הוא פשוטו לפי ענין שעת המקרא . ומ"חזכור
 תזכור ידעתי שקופך לזכור את העשוי לי אכל תשוח עלי נפשי להחתיך עד זמן הזכירה ומכאן ייסד הפייט כזאת ידעתי כי שלך לזכור אכל
 תשוח עלי נפשי עד שתזכור : (כא) וארא אשיב אל לבי . אחר שאמר לי לבי אכדה תחלתי מה' אשיב את אל לבי וחלתי עוד ומה
 היא זאת אשיב אל לבי : (כב) חסדיה כי לא תמנו . וכל הענין על מה יתאונן וגו' . כי לא תמנו . כמו כי לא תמו . ויש
 מפרשים כי לא תמנו כמו (במדבר טז) האם תמנו לנוע חסדיה' הם אשר לא תמנו ולא כלינו כעוטינו : (כג) חרשים לכבדים .
 ניתחמים הם חסדיך עוים חלום : רבה אמונתך . גדולה היא הכתחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשעור מה שהבטת ללבוש
 (כד) חלקיה אמרה נפשי . ה' מנת חלקי ודן הוא שחלילנו : (כו) טוב ויחיל ודומם . וי"של ויחיל יתירה כמו וי"של

כח ישב בדר ימים כי נמלא עליו : אתה לא סלחת : מג טבותה באף והרדפת
 בט יחן בעפר פיהו אולי יש תקנה : הרגת לא סלחת : מד סלחת בענין לך
 ל יחן למכהו לחי ישבע בהרפה : לא כי מעבור תפלה : מה סחי ומאוס השימט
 לא יזנה לעולם ארץ : לב כי אס-הונת בקרב העמים : מו פצו עלינו פיהם כר-
 וריחם קרב חסרו : לג כי לא עברה מלבו איבינו : מו פחד ופחת היה לנו השאר
 וינה בני-איש : לד לדבא תחת רגליו כל והשבר : מח פלג-מים תרד עיני ער-
 אסירי ארץ : לה לחסות משפט-גבר שבר בת-עמי : מט עיני נגרה ולא חרמת
 גנד פני עליון : לו לעת אדם בריבו ארני מאין הפנות : נ ערני שקוף וירא יהוה
 לא ראה : לו מי זה אומר ותחי ארץ לא משקים : נא עיני עוללה לנפשי מכל
 צוקה : לח מפי עליון לא תצא הרעות בנות עירי : נב צוד צדוני בצפור איבו
 והשוב : למ מה-יתאונן אדם חי גבר עלי חנם : נג צמתו בבור חיי גורו-אבן כי
 חטאו : מ נחפשה דלבינו ונחקרה ונשוכת נד צפוד-מים על-ראשי אמרתי ונגרתי
 ער-יהוה : מא נשא לבבנו אל-פנים אל-נה קראתי שמך יהוה מבור תחתי-
 אל בשמים : מב נחנו פישענו ומרינו נו קולי שמעת אל-תגלם אונת לרוחתי

לשונתי

רשי

(בראשית לו) ואיה ונגה טוב שיחיל אדם וידום וילכה לתשועת ה' : (כח) ישכבוד - ייטאירנו לו חלוציה יסב גלחוד וילמה
 לטובה : ורדום - לאון המתנה כחו (שמאל איר) חס כח אחרו חליטו דומודי ויכח : כינטר עליו : כי בעל הגזרות נשת עליו
 הגזרה זו : (לא) כי לא יזנה לעולם ה' - לכן טוב לדום : (לב) כי אם הונדה - חס האדם חסיה עליו יזון כשכיל עומ
 וחמר קדושים כרוח חסדיו : הוגה ודגה - לאון תוכהס : (לג) כי לא ענה - וינה כתיאס חלכו ומרסו כי העין גורס :
 (לד) לרכא תחה רגליו - עוסק על כיל ענה חלכו להיות נזכה תחת רגליו : ולא להשת חספת גברו : ולא לעות אדם
 כרוב כל חלה ה' לא רחה לתגרה לו ולא עלתה לפניו כחחשקו לעשות כן : (לו) לא ראה - לא חוכר בעיניו שיעותו בית דין
 של ועלה אדם בריבו כחו חסר חליט כי עזית עי' : (לז) כי זה אמר ותהיונו : (לח) מפי עליון וגומר - ואס כלתי לומר לא
 חידוכה חלי הרעה כוחת חקרה הוא שהיה ליחן ואת שיהב כין רעות כון טובות עי אחר ותהיה ח' לח נוח ומפיל לא תלת הקרעהין
 טובה חבל מתיש לתת לונן חס חגכר על חטאיו כל איש ויש יחאקיעל חטאיו כיהס כחכיס גשו הרעה - ופוי עליון לא תלת חזיר רכ
 יחכן עיוס שלמר הק"ה (הכרים ל) רחה נתת לפניך את החיים ואת הנפש ואת רעה וטובה מפיו חלה הרעה כאס חלילה לעונה
 דיו והטוב לעונה טוב לפניך מה יתלונן למה ירעס החכם חס לא על חטאיו : (כא) נשא לבבנו אל כפים - כאסו טחוס חס
 כפיו אל החיים כשאף לכנינו עמסם לשוב להשיב לכנינו לפני החקום כ"ה : ד"ח - אל כפים - אל הכניס אל שנים כוח דלת חסר
 (מלכים א' ט) והנה עם קטנה ככף חז עלה וכן (איוב לו) על כפים כסא חור ומר-ש-יכיתו נשא לכנינו כחיות להק"ה בחסד ה' וכן
 כנקיון כפיו שתליך חידוכל טינוף כי יורה וינחם ירוסם ויחודה חליט עוזכ בטובל ושרין שיו : (כב) נחנו פישענו וברינו - זה דרכנו
 ע"י-ירע : אחה לא סלחת - וכן הית הנהגה הסליחה כי כן דרך : (כג) סמותה באף - חפזת חס חסף להיות עתידה כין
 וכנינו ותרדפתנו : (כה) סחורכאוס - חולני כלאון חפזת כחוננו שניקת חזון ה' ילה ויאל דרך הגרון : השיבנו :
 לאן הויה הוא : (כו) פחד ופחר - כאנסו חפזי הכחד נפלנו חלהפת אוחה : השאר - לאן סחיה כנגהשלת :
 (כז) מאין השמות - חלון חליטין והעברה : (כח) עיני עוללה לנפשי סברל בגור עירי - ירוסם חוספחת ככניס הים וחונח
 עיני כדונה עוללה ונולה פני עלי כפשי חכל כטת עירי : עול לה - לאן טוככטו ועוללה כפשי קריכי : סכל כנוח עירי - חפחתי ים לה
 לבנות מכל חפחות העיר זכיהס ככחת לקדו זכיהס בורד הק"ה וכל י-אל : (כג) צמותה בבור חיי - ככית הכלל : צמתו - חסרו
 במוצות הגרון (שירד) חכמה למחך חס"י טור : וירד אבן כי - על פי כחרכן עשי לדני חלוציה רחא כרוח הקדש : צמתו
 כבור חיי - וחק על פי ככחת בבור חיי חליטו יכל לעלות חטונו לא שני לים גס לוחת כר שיו חן כי : (נר) צפור מים וגומר
 שבוין שכל חס כניס ער חכני עדיין יש תקוה חכל חס כמי חום על רחא ח חחר חכרה תקוה חכל חליטו עיני עיני חכל קרחת וכו'

לשועתי : נו קרבת ביום אקראך אמרת
 אל-תיקא : נח רבת אדני רבי נפשי
 באלת חיי : נש ראייה יהוה ענתתי
 שפטה משפטי : ס ראייה כל-נקמתם
 כל-מחשבתם לי : סא שמעת חרפתם
 יהוה כל-מחשבתם עלי : סב שפתי קמו
 והגיונם עלי כל-היום : סג שבתם וקיימתם
 הציטה אני מנגינתם : סד תשב להם
 גמול יהוה במעשה ידיהם : סה תתן להם
 מגנת-לב תאלתה להם : סו תרדף באף
 ותשמידם מתחת שמי יהוה :
 ד א איכה יועם זהב ישגרה הכתם
 הטוב תשתפכנה אבני-
 קרש בראש כל-חוצות : ב בני ציון

היקרים המסלאים בפני איכה נחשבו לגבלי-
 הרש מעשה ידו יוצר : ג נס-תפין תעסק
 תלצו שר הניקו גוריהן ברח-עמי לאכר
 בעינים במדבר : ד דבק לשון יונק אל-
 חכו בצמא עוללים שאלו לחם פרח און
 להם : ה האכלים למעננים נשמו
 בחוצות האמנים עלי תולע חבקי אשפתות :
 ונגדל עון בת-עמי מחטאת סלם ההפוכה
 כמו-רנע ולא-חלו בה ידים : ז זכו גוריה
 משלג צחו מחלב אדמו עצם מפנינים
 ספיר גורתם : ח חשר משחור תאדם לא
 נכרו בחוצות צפר עורם על-עצמם יבש
 היה בעץ : ט טובים היו חללי-חרב
 מחללי רעב שהם יזבו מדקרים מתנוקות
 שדי

רשי

צפו מים - אומות העולם : (נו) קרבת ביום אקראך. כד הייתי רגיל ביום הראשונים לקרב אלי ביום קוראי : (נח). רבחה
 ריבי נפשי - ביוםם שעברו : (נט) ראייה ה' ענתתי. כהנה הוצת שעוותי כי אויבי : שפטה משפטי. פאר עשית כבר
 (ס) מגנת לב. סכר לכ כמה דלת חומר (הושע יא) חמגני ישראל (בראשית יד) אשר מנגן ריך כידך. ד"א חגנת לב
 אוטם סכר זה וזכרה אשר היא כמון כנגד לבם. והעפרו בלאון חונה ויגון טועה שאין כו' נופלת כו' שהנו' כיוון אינה שורס חלא כגון
 כו' של המון מגורית המן גויים וכנין נו' של קלון מגורית כקלה וככו' של ציון מגורית ציה וכו' נו' של שכרון ומגורית סכר (ובגן נו' של שמשע
 סגועין כ"ל ש"ל לוק"ל) : תאלתך. לאון (ישעיה יט) נוכלו שרי צוען :
 (א) איכה יועם זהב - קינה וזכרה עלי אשכוחו כחן שנאמר בדברי הימים (ד"ה ביט) הלא היא פתוכה על ספר הקיאת ועמו
 חיבר כתוך הקינה את שאר בני ציון : יועם : יכנה כמון דלת מתרגם כהה עמיח : זהב - מראית פנים המלאים קנה :
 ישנא - ישתנה ונוחיתו : הכתם - קבוצת כליו כו' כהב מהם לעדי קרוי כתם : אבני קרש - בניס המאירים כאבנים טובות ומ"א
 כל רכושית דם שיאח מיאשיהו בכל חן וחק שנעלו כו' היה ירמיהו קוברו כחוקמה ועליה הוא קוראת שנתפכה אבני קרש : (ב) המסולאים
 183 - הוזהללים והנערכים כפז הרואה אותם אומר ראו תוארם של חלו כמראית מוכן (איוב כה) לא תסולה בכתם אוטיר (שם) בכתם
 טזור לא תסולה (תחלים סה) סילו לרובם סיג' סו' לאון הילול ועדן הן : לגבלי הרש - כד' חרש שנותנים כהם יין כגון ככליין
 (ירמיה כח) ונכלאם יכפו : (ג) גם הגיון - הצפ"ש שאכריהו חללו שר כשרוה את כנוכה וקראו רעם חולן שדי ונתון כרתיקו
 שיטלוביסוי על דיו ומזל חויתוכו כד' שלח יאהו כנו מוכים ויסור לא זוריו והניקו גוריהן : בה עמו לאכור - רואים את כהים
 נועקים ללחם ואין פורש להם שחיהם קודמים להם לחיי כהים נוחות הרעב : (ה) האמונים עלי תולע - על כנדי לכהוין :
 האמונים - לאון (אסתר ב) ויהי אוחן את הדם : אשפתות - אשפות של זכל שוככים על האשפות כחון : (ו) ויגדל עון וגו'
 פורענות מוכת עליהם שנדול עונם נש' סדום : ההפוכה כמו רגע - שהרי סדום לא נמסכה צרתם כרגע אחר נהפכה : ולא חלו בה
 ידים - ידו האויב כי ע"י המלאכים נהפכה - ויש עורשי הגדה וינחיתו נשכ על סדר המקראות : (ז) זכו גוריה - שריה כמון נקר
 וכתר וחני אומר גוריה מתם שהיו יונדלי שער ונאים ביותר ומוסס עלכת עני : אדמו עצם מפנינים - אותם שהיו מראיתם אדום מכככים
 וגורתם כמו סכיה חקת ארם נופחמים : (ח) מי שחור - הוא פחם : עצם - לאון נראה כמון (שמות כד) ובעלת
 הטעם לטובה קו' לר כלע"ו : צפר - נקטת ונתחכר ואין לו דמיון : (ט) שהם יזכו מדקרים וגו' - חללי הרעב כיון גפוחים
 יצריח תנוקות הזהה שהיו האויבים נולדים כסר על העינים חין לחמותה והרוח נכנס לתוך כפומי הרעב. וכריתן נבקעת ופרשם וכ והרי זה מיתת
 יוול

שְׂרֵי: • יְדֵי נָשִׁים רָהֲמָנוּחַ בְּשִׁלּוֹן יְלֵדֵיהֶן
 הָיוּ לְכָרוֹת לָמוֹ בְּשֹׁבֵר בַּחֲעָמִי: יֵא בְלֵה
 יִהְיֶה אֶת־חַמְחָמוֹ שֶׁפֶר הָרוֹן אִפּוֹ וַיִּצְרַח־
 אִישׁ בְּצִיּוֹן וְתֹאמַר יְסֻדְתִּיהָ: יֵב לֹא־הָאֲמוּנָה
 מַלְכֵי־אֶרֶץ כָּל קָרִי וְכָל יִשְׁבֵי חֶבְלֵי כִיבָא
 צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם: יֵג מַחְטָאֵת
 נְבִיאִיהָ עֲנֹת כְּהִנִּיחָה הַשְּׁפָכִים בְּקִרְבָּה דָם
 צְדִיקִים: יֵד גָּעוּ עֹרִים בְּחֻצוֹת נִגְאָלוֹ
 בְּדָם בְּלֹא יוֹכְלוּ תַעֲבוּ בְלִבְשֵׁיהֶם: טו סוֹרוּ
 שָׂמָא קְרָאוּ לָמוֹ סוֹרוּ אֶל־חֲנִיעוּ כִי
 נָצוּ נִסְגָּעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסֵפוּ לָגוֹר:
 טז פָּנֵי יְהוָה חִלַּקְס לֹא יוֹסִיף לְהִבְטֵם
 פָּנֵי כְתָנִיב לֹא נִשְׂאוּ זָקְנִים וְזָקִים קָרִי לֹא
 חָנְנוּ: יז עֲדִינָה עֹרֵי קָרִי תִכְלִינָה עֵינֵינוּ
 אֶל־עֲזָרָתְנוּ הִבֵּל בְּצַפִּירָתְנוּ צַפִּינוּ אֶל־גּוֹי
 לֹא יוֹשִׁיעַ: יח צָדוּ צַעֲדֵינוּ מִלְּבַרַת

נתנו

רשי

כחול יותר מהרונני מרוב: מדוקרים: מנוקעים כיון כפי שית רעב: כיון כיוקע מרוב קרירות דקירה: מחנוכות שדי: אשר שים ועששם
 שמלקטים ואוכלים רכש פרחים ומחוסס: (ו) לברות: למחבל כיון (שמואל ב' כ) ולא כרה אחר לחם (שמואל ב') להכות
 את דוד: (יא) בלה ה' את חמתו: אשר כערה בזכות פנים עמה כלה אותה בהקצו מהם: (יג) מחטאת נביאיה: של שקר
 ביתה לה הרעה הזאת: (ד) נעור עורים בחוצות: כעזר כעזרים הולכים כעוק היו נעים והגליתם נמטיים כדם הכרוזים שהיו הרשעים
 כורגים בתוכה: נגזרין ברם: נתלכלכו כדם עד אשר לא יוכלו הקרובים אליהם לישב כלטושים מדם והיו קוראים אליהם: (טו) סורו: ועלש
 אתם הטחלים התלולכים פדם: כי נצו: לשון סחוק ולכלוק כמו (ויקרא א') כתיב וירא חזו כנולת דמתחננין כאלכליה בקדחת
 מחס: גם נעו: נחטטו כדם: (טז) פני ה' חלקם: פנים סלועים עתה הק' כה' חלקם והפירוש בגוים למינן אשר פני הכהנים לא נשא
 כהיותם בשלוותם: (יז) עורגו חלונת עונינו אל עזרתנו הבל: כשחזה עלינו הרעה עדין היו עלינו צופות אל חיל פריעה שאלתה בהם
 (ישעיה ל') יפניו הכל וריק יעורנו שהיו עכטימים חותנו עזרה ולא באו כמו של בהם (ירמיה ל') הנה חיל פריעה תיולת לבס לעזרה ג
 לארזו מלרימה: יפנינו כעדר שקיות שהיו כאים כספונות: דמו הקל' לים והניף לפניו נוקות נפשים בקוץ מיעי אדם נכערים כמים חמס
 זה לזה המדות הללו הם אבותי שחשתי מזה שטעניו כים מחמת היהודים הללו והנפנו יונלויס לעזרתם עמדו וחזרו לחמולתם: צפנו
 חכנו: (יח) צדו צערונו: חויכונו חבוות צערונו ולכת בהחופותינו כעון (שמות כא) ואשר לא נדה (שמואל א' כד) ואתה גודתה לז
 נפשי: (כ) ששיח ה': הוא יאשיהו כמו שאלתה ב' ד' ה' ב' ל' ויקוני ירמיהו על יאשיהו: בשח הנהם: פנויות שחפיה: (כא) שישו
 ושיחיתו כה ארום: כתנכח ירמיהו על מורכב בית שני שחרכו רומים: שישו ושחתי: לפי טעה חבל סתק שגם עליו תעבור כס
 הפורעות ותשכר יתמו: ותתערי: ותקו יתמו (בראשית כד) ותער כדה: (כב) ותם עונך בת ציון: לקית על כל חטאתיך:
 לא יוסף להגלותך: מנולת אדום ולהלן עוד: איכה ה'
 (ד) מימינו בכסף שתנו: שהיו ירחים לשחוק מים מן הכרה מפני הארמים והיו קונים מהם בכסף: (ה) על צוארנו נרדפו
 כעול עבד קסה: תענו: לחסוף עתון וכסם: ולא הונח לנו: ינוענו כיד יבוי האויבים: גובים וחוטפים: כל בחסים ונללות
 וארמונות: (ו) מצרים נהגנו: דרך חרם כעפל ורנולת לעמור מושגו והלמי: שאלנו לעמורנו: וקף כלן למרים כוססנו יד שיוצאו
 ולעמור

ברהבתינו קרב קצנו מלאו ימינו כיד
 קצנו: יש קלים היו רדפינו מנשגי שמם
 על ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו:
 כ רוח אפינו משיח ידוה נלך
 בשחיותם אשר אמרנו בצלו נהיה בנוס:
 כא שישו ושחתי בת אדום יושבתי ישחתי
 בארץ עוץ נס עליך תעבר כוס תשכר
 ותתערי: כב תם עונך בת ציון לא
 יוסף להגלותך פקר עונך בת אדום נלה
 על חטאתיך: דה א זכו יהוה מה היתה
 לנו הביט הכיטה קרי וראה את חרפתנו:
 ב נתחלנו נהפכה לזרים בתנו לנכרים:
 ג יחומים היונו ואין קרי אין אב אמתנו
 כאלמנות: ד מימינו בכסף שרינו עצנו
 במתיר יבאו: ה על צוארנו נרדפו
 יגענו ולא קרי לא הונח לנו: ו מצרים

נתנו

רשי

כחול יותר מהרונני מרוב: מדוקרים: מנוקעים כיון כפי שית רעב: כיון כיוקע מרוב קרירות דקירה: מחנוכות שדי: אשר שים ועששם
 שמלקטים ואוכלים רכש פרחים ומחוסס: (ו) לברות: למחבל כיון (שמואל ב' כ) ולא כרה אחר לחם (שמואל ב') להכות
 את דוד: (יא) בלה ה' את חמתו: אשר כערה בזכות פנים עמה כלה אותה בהקצו מהם: (יג) מחטאת נביאיה: של שקר
 ביתה לה הרעה הזאת: (ד) נעור עורים בחוצות: כעזר כעזרים הולכים כעוק היו נעים והגליתם נמטיים כדם הכרוזים שהיו הרשעים
 כורגים בתוכה: נגזרין ברם: נתלכלכו כדם עד אשר לא יוכלו הקרובים אליהם לישב כלטושים מדם והיו קוראים אליהם: (טו) סורו: ועלש
 אתם הטחלים התלולכים פדם: כי נצו: לשון סחוק ולכלוק כמו (ויקרא א') כתיב וירא חזו כנולת דמתחננין כאלכליה בקדחת
 מחס: גם נעו: נחטטו כדם: (טז) פני ה' חלקם: פנים סלועים עתה הק' כה' חלקם והפירוש בגוים למינן אשר פני הכהנים לא נשא
 כהיותם בשלוותם: (יז) עורגו חלונת עונינו אל עזרתנו הבל: כשחזה עלינו הרעה עדין היו עלינו צופות אל חיל פריעה שאלתה בהם
 (ישעיה ל') יפניו הכל וריק יעורנו שהיו עכטימים חותנו עזרה ולא באו כמו של בהם (ירמיה ל') הנה חיל פריעה תיולת לבס לעזרה ג
 לארזו מלרימה: יפנינו כעדר שקיות שהיו כאים כספונות: דמו הקל' לים והניף לפניו נוקות נפשים בקוץ מיעי אדם נכערים כמים חמס
 זה לזה המדות הללו הם אבותי שחשתי מזה שטעניו כים מחמת היהודים הללו והנפנו יונלויס לעזרתם עמדו וחזרו לחמולתם: צפנו
 חכנו: (יח) צדו צערונו: חויכונו חבוות צערונו ולכת בהחופותינו כעון (שמות כא) ואשר לא נדה (שמואל א' כד) ואתה גודתה לז
 נפשי: (כ) ששיח ה': הוא יאשיהו כמו שאלתה ב' ד' ה' ב' ל' ויקוני ירמיהו על יאשיהו: בשח הנהם: פנויות שחפיה: (כא) שישו
 ושיחיתו כה ארום: כתנכח ירמיהו על מורכב בית שני שחרכו רומים: שישו ושחתי: לפי טעה חבל סתק שגם עליו תעבור כס
 הפורעות ותשכר יתמו: ותתערי: ותקו יתמו (בראשית כד) ותער כדה: (כב) ותם עונך בת ציון: לקית על כל חטאתיך:
 לא יוסף להגלותך: מנולת אדום ולהלן עוד: איכה ה'
 (ד) מימינו בכסף שתנו: שהיו ירחים לשחוק מים מן הכרה מפני הארמים והיו קונים מהם בכסף: (ה) על צוארנו נרדפו
 כעול עבד קסה: תענו: לחסוף עתון וכסם: ולא הונח לנו: ינוענו כיד יבוי האויבים: גובים וחוטפים: כל בחסים ונללות
 וארמונות: (ו) מצרים נהגנו: דרך חרם כעפל ורנולת לעמור מושגו והלמי: שאלנו לעמורנו: וקף כלן למרים כוססנו יד שיוצאו
 ולעמור

נתנו יד אשור לשבע לחם : ו אבתינו
 חטאו ואינם קרי : אינם ואנחנו קרי : אנחנו
 עונתיהם סבלנו : ח עבדים משלו
 כמו פרק אין מידם : ט בנפשנו נביא
 לחמנו מפני הרב המדבר : י עורנו
 כרחוק נכמרו מפני זלעפות רעב :
 יא נשים בציון ענו בתלת בערי יהודה :
 יב שרים בידם נתלו פני זקנים לא
 נהדו : יג בחורים טחון גשאו ונגערים
 בעץ קשלו : יד זקנים משער שברו
 בחורים מנגינתם : טו שבת ומשוש לבנו
 נהפך לאבל מחולנו : טז נפלה עמרת

ראשנו אויבנו לנו כי חטאנו : יז על-
 זה היה דוה לבנו על-אלה השכו עינינו :
 יח על הרציון ששמים שועלים הלכו-
 בו : יט אתה יהנה לעולם תשב כסאך
 לדור ודור : כ למה לנצח תשכחנו תעזבנו
 לארך ימים : כא השיבנו יהנה אליך
 ונשובה קרי ונשוב חדש ימינו בקדם :
 כב כי אם מאס מאסחנו קצפת עלנו
 ער-מאד :
 השיבנו יהוה אליך ונשובה חדש
 ימינו בקדם :

סימן ית"קק : סכום פסוקי איכה מאה ותמשים
 וארבעה ופסוקי יסע קדים כשמים וחציו לרבא
 תחת רגליו :

דשי

ולאשור - שיסכנונו בלחום : נתנו - כחוכנו דנשות הנון חממת סמוס נו"ן שניה וכן (ד"ה א בט) כי חמך הכל ומידך נתנו לך
 וכן (בראשית לד) ונתנו את כנותיכו לכם : (ט) בנפשנו נביא לחמנו : השכנת נפשנו היינו מסוכנים כשהיינו מביאים מזולתינו
 מן העד המפני הרב המדבר : (י) נכמרו - נתחממו וכן (שם מג) כי נכמרו רחמי וכלשון גמרא יש הרבה על הכמר של עכבים
 חכמר כפחל - ולעפות רעב - כמו (תהלים יא) ורוח זלעפות לטון סריפה : (יג) טחון גשאו - כשהיו האויבים מוליכין אותם
 בקולרין היו נותנים על כתפיהם רמיים ומשאות כדי לייגעם - וכן כעין כשלו - כשל כהם - ולשון כשלו נופל בשמות במ
 כמו שכתב בעזרא (גחמיה ב') ויאמרי יהודה כשל כל הסליון (איכה א') הכשיל כחי : (יז) על זה היה דוה לבנו
 וג' - על המערה - במקרא של אחרינו : (יח) על הרציון ששמים - ופועלים הלכו בו : (יט) אתה ה'
 ידענו כי לעולם תשב והואיל וכן הוא : (כ) למה לנצח תשכחנו - הלא כשכעת לנו כך כשם שאתה
 קיים כן שנועתך קיימת : (כב) כי אם מאס מאסחנו - כשכיל שחטאנו לא היה לך
 להרבות קנף עד מאד כאשר קצפת : (כא) השיבנו ה' - מפני שעמייס
 בדברי תוכחה הוצרך לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת
 וכן ישעיה ותרי עשר
 וקבלת :

ונשלם פירוש קינות

ונשלם ספר איכה ותחלה לאר המערה דעמו ארוכה :

